

УДК [343.132:343.985]

Олександра Дмитрівна ШАПОВА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Руслан Леонтійович СТЕПАНЮК,

професор кафедри криміналістики та судової

експертології факультету № 1 Харківського

національного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ В СИТУАЦІЇ ПОЗАВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ОСОБИ, ЯКУ ВПІЗНАЮТЬ

Проведення пред'явлення для впізнання в умовах поза-візуального спостереження, передбачена ч. 4 ст. 228 КПК України, надає науковим та практичним працівникам нові засоби для підвищення ефективності досудового розслідування та, водночас, ставить перед ними нові завдання. Це спричинено врегулюванням порядку впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням не в повному обсязі, що призводить до виникнення низки суперечностей під час даної дії. Питання ж про перелік тактичних прийомів його проведення і досі залишається відкритим.

Однією з головних суперечностей є врегулювання підстав проведення пред'явлення для впізнання в ситуації позавізуального спостереження особи, яку впізнають. Коментар до ч. 4 ст. 228 КПК України акцентує увагу на вичерпності обставин, які слугують фактичними підставами проведення такої дії: «виняткові випадки, що зумовлені наявністю загрози для особи, яка впізнає, з боку того, кого мають впізнавати, або його оточення» [1]. Це виключає можливість застосування інших факторів, окрім зазначених, як підстав для її проведення. Проте окремі науковці, зокрема В.В. Прокопенко та В.Я. Тацій, пропонують тлумачити статтю розширено і враховувати низку інших чинників, серед яких особисті якості суб'єкта впізнання (стать, вік, залежність від підозрюваного) та особи, яку впізнають (наявність судимості й невиявлених співучасників, обізнаність про хід розслідування), обставини кримінального провадження (спосіб

вчинення злочину). Свій погляд правники обґрунтовують «доречністю використання слідчої дії не лише для забезпечення фізичної безпеки особи, що впізнає, але і з метою попередження можливих процесуальних порушень із боку особи, яку впізнають» [2; 3, с. 386].

Наступною проблемою є розбіжність поглядів щодо кількості понятих, необхідної для проведення впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням. Загальні вимоги стосовно кількості понятих передбачені ч. 7 ст. 223 КПК України, відповідно до якої обов'язком слідчого, прокурора є «запросити не менше двох незаінтересованих осіб для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з екстгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи» [4]. Прямої заборони залучення додаткових понятих закон не містить, а тому окремі працівники з метою підстрахування проводять пред'явлення для впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням за участю чотирьох понятих [5, с. 133]. Окрім двох понятих, які традиційно розташовуються поряд з особою, яка впізнає, додатково залучають двох осіб, які знаходяться поряд з особою, яку впізнають. Ми пропонуємо законодавчо закріпити необхідну кількість понятих для проведення такого впізнання.

І досі є невирішеним питання матеріально-технічного забезпечення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням особи що впізнає. Науковці В.І. Галаган і В.І. Басиста підкреслюють обов'язковість проведення даного виду пред'явлення для впізнання у спеціально обладнаному приміщенні і одночасну відсутність таких у більшості відділів поліції [6, с. 131]. Інші правознавці допускають проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням у будь-яких пристосованих для цього місцях (через тоноване скло автомобіля, у невелике віконце приміщення чергової частини), проте наголошують на незручності даного способу через неможливість огляду усіх необхідних ознак осіб, які впізнаються, та відсутності контролю за їх поведінкою. На нашу думку, необхідно вжити заходів задля забезпечення спеціальними кімнатами для проведення такого впізнання усіх відділів поліції.

Окрім вищезазначених питань, заслуговує уваги психологічна підготовка особи, яка впізнає. Зазначимо, що проведення попереднього допиту особи, що впізнає, є обов'язковим. В. І. Смыслов попереджує: «для усунення хвилювання, що

виникає у свідка чи потерпілого і може зашкодити відтворенню сприйнятих ним обставин, слідчий на попередньому допиті повинен створити обстановку доброзичливості, щоб особа відчувала себе захищеною та погодилася дати об'єктивно правдиві показання у справі» [7, с. 134]. С. І. Ластов і Ф. Г. Тарасенко додають, що «під час допиту особа, окрім об'єктивних даних, висловлює власні міркування, що доводить наявність суб'єктивного відношення, яке впливає на правдивість показань». Науковці зазначають: в будь-якому разі, припущення не можуть бути основою обвинувачення. Наприкінці, у процесі попереднього допиту особи, що впізнає, особливого значення набуває попереднє вивчення її емоційно-вольової сфери (поведінка, темперамент, риси характеру), навичок спілкування, виду вчиненого злочину та його впливу на допитувану особу» [8, с. 24]. Робимо висновок, що проведення попереднього допиту вимагає від особи, яка допитує, ретельної і наполегливої підготовки.

У висновку, хочемо зазначити, що пред'явлення для впізнання у ситуації позавізуального спостереження є ефективним засобом у процесі досудового розслідування, проте не повинно сприйматися як єдиний безсумнівний доказ винуватості обвинувачуваного. Проведення даної слідчої дії досліджувалося багатьма вітчизняними вченими, проте і досі залишається фрагментарним. Повне і точне регулювання такого впізнання на законодавчому рівні сприятиме усуненню суперечностей, які незмінно виникають в ході його проведення.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Ю. І. Руснака. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 148 с.
2. Прокопенко В. В. Стаття 223 КПК України. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій : коментар // Мегоінфо : юрид. бібл. № 1 : портал. URL: <http://mego.info/матеріал/стаття-223-вимоги-до-проведення-слідчих-розшукових-дій> (дата звернення: 20.11.2018).
3. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.11.2018).

5. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій : навч. посіб. / О. О. Андреев, Д. Д. Заяць, В. В. Колесніков та ін. ; за заг. ред. Д. Д. Заяця ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2011. 184 с.

6. В. І. Галаган, І. В. Басиста. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення для впізнання позавізуальним спостереженням того, кого впізнають : монографія. Київ : КНУВС, 2007. 236 с.

7. Смыслов В. И. Свидетель в советском уголовном процессе : учеб. пособ. М. : Высшая школа 1976. С. 134.

8. Ластов С. И. Тарасенко Ф. Г. Допрос – важнейшее следственное действие. Киев : Высшая школа МВД УССР. 1969. С. 24.

Одержано 24.11.2018

УДК 351.74(477)

Аліна Віталіївна ШУЛЬГА,

*слухач 2 курсу магістратури факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

Вікторія Володимирівна АРЕНДАР,

*слухач 2 курсу магістратури факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7350-8217>*

Науковий керівник:

Вадим Сергійович СЕЛЮКОВ,

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» на законодавчому рівні були закріплені такі принципи діяльності поліцейських: принцип верховенства права;